
Notes

Els *xats*: entre l'oralitat i l'escriptura, per Marta Torres i Vilatarsana

INTRODUCCIÓ

En la nostra societat sembla que l'analfabetisme ha estat condemnat a mort a causa de l'escolarització obligatòria. En efecte, els joves d'avui han tingut l'oportunitat d'aprendre a llegir i escriure. Desenvolupen aquestes dues habilitats durant el seu període acadèmic. Ara bé, posteriorment l'escriptura queda relegada a tasques administratives relacionades amb la feina que desenvolupin: cartes, informes, faxos i poca cosa més. Un dels motius podria establir-se de manera prou senzilla; avui accedim a la informació mitjançant la imatge (dimensió gràfica d'*Internet*, TV, etc.) i el mode oral de la parla (telèfon, ràdio, etc.).

Com adverteix J. Tuson (1996: 145), «el predomini de la imatge per sobre de la lletra impresa podria representar una passa endarrere en l'esdevenidor de la humanitat». L'objectiu d'aquest capítol no és donar compte d'aquest pronòstic, sinó que se centra en el fenomen contrari. Ens referim

al retorn a la pràctica de l'escriptura per part dels usuaris d'*Internet* que utilitzen un dels seus serveis per mantenir «converses» escrites o *xats*, a través de l'ordinador. Tanmateix, partim de la *hipòtesi* que el pes de l'oralitat es deixa entreveure amb claredat en aquests textos per dos motius:

a) perquè els *xats* són, en definitiva, «converses» i, per tant, emulen l'estil de producció oral;

b) perquè l'expressió escrita, sobretot la dels joves, està fardada de «contaminacions» per l'allau d'oralitat que ens envolta.

Seguint aquesta línia, procedirem a analitzar un aspecte característic dels *xats* i, en general, de qualsevol sistema de Comunicació Mediatitzada per Ordinador (a partir d'ara CMO).¹ Ens referim a la transcripció d'emocions facials (riure,

1. En aquest treball utilitzarem CMO per a designar la comunicació mediatitzada per ordinador, tot i que la sigla d'origen anglès CMC (*Computer-Mediated Communication*) compta amb certa tradició en el camp d'estudi de la sociologia, la psicologia i la pragmàtica, tant anglosaxona com francòfona. Per a una presentació sintètica d'aquests estudis, vegeu HERRING (1996).

tristor, picar l'ullet, etc.), elements propis de les converses presencials. Veurem com els usuaris no només han tingut el mèrit (i la necessitat) de crear unes icones que les representen, sinó que, a més, les usen amb diverses funcions: per expressar sentiments i per preservar la imatge de l'interlocutor.

«INTERNET» COM A NOU MITJÀ DE COMUNICACIÓ

La constatació de la influència de les noves tecnologies i, en concret, del món de la informàtica en la nostra vida quotidiana —és a dir, en les vides dels qui conformem les societats més o menys benestants— no és cap novetat, sinó que, més aviat, ha esdevingut un tòpic. Sovint acceptem aquest fet sense mesurar-ne les conseqüències, els canvis —o a vegades els terratrèmols— que es produeixen en el nostre entorn.

L'eclosió d'«Internet»

No és l'objecte d'aquest treball constatar totes les conseqüències del progrés tecnològic, però sí que volem fer esment d'una eina que, per les seves dimensions i la seva accessibilitat, ens ha posat a l'abast una sèrie de nous vehicles de comunicació humana. Ens referim a *Internet*. Folch (1997: *web*)² ens n'ofereix una definició senzilla i alhora precisa: «Internet és, essencialment, una xarxa dissenyada per transmetre informació de manera eficient entre ordinadors.» Des d'aquesta gran «mediateca» global l'usuari pot arribar a fer quasi de tot, des d'adquirir un objecte

2. Com diu el mateix autor, «aquest llibre l'he escrit per als qui volen saber què dimonis és *Internet* sense marejar-se amb tecnicismes informàtics». Com es desprèn d'aquesta citació, es tracta d'una obra escrita amb llenguatge planer (i en català!). La seva lectura és recomanable per a qualsevol que vulgui conèixer el passat, el present i el futur d'*Internet* sense la necessitat de saber informàtica.

fins a consultar el catàleg d'una biblioteca.

Una de les ofertes més conegudes d'*Internet* és la pàgina *web*. Ramos proposa la definició següent:

«El web és una interfície gràfica, amb la qual es pot explorar molt fàcilment per cercar documents a *Internet*. Aquests documents, així com els enllaços que hi ha entre ells, formen una *teranyina* (*web* en anglès) d'informació. S'ha comparat el *web* amb una biblioteca, on cada *lloc* (*site*) seria un llibre. Aquests llibres, emplaçats en ordinadors de tot el món, estan formats per pàgines que poden contenir textos, imatges, pel·lícules, sons, móns tridimensionals, i que ens permetran fins i tot transferir programes al nostre disc dur.» (1997: 55)

Quant a la dimensió de la comunicació interpersonal, *Internet* posa a l'abast un mitjà de gran utilitat com és el correu electrònic. Folch (1997: *web*)³ remarca que «el correu electrònic permet posar en contacte individus amb la proximitat d'interessos professionals, culturals, intel·lectuals, etc. independentment de la seva proximitat geogràfica». Recollim també l'aportació de Ramos:

«L'ús més estès d'*Internet* és, efectivament, el correu electrònic. Als Estats Units, el nombre de missatges vehiculats per correu electrònic supera ja de bon tros els enviats per correu convencional. Els avantatges són evidents: s'hi estalvia temps —ja que es poden fer arribar en *temps real*, immediatament— i diners —perquè és sovint gratuït i en tot cas més barat que el correu convencional. A més, gràcies al correu electrònic és

3. A la mateixa obra s'ofereixen consideracions sobre la garantia d'anonimat, el respecte cap als altres usuaris —es tracta d'un sistema intercultural— i els desavantatges del correu electrònic: publicitat, missatges intolerants, etc.

possible trametre tot tipus de documents digi-talitzats a grans distàncies, per aprofitar-los després sense haver-los de taclejar o escanejar de nou.» (1997: 54)

Mitjançant el correu electrònic es pot participar en llistes de correu (o llistes de distribució) i fòrums de debat (o grups de discussió) sobre temes específics, on els correus adquireixen una dimensió pública, és a dir, són llegibles per qualsevol usuari. Es tracta d'espais on l'usuari té les opcions d'obrir un nou tema o bé de respondre a les qüestions i/o comentaris plantejats. Les llistes de correu difereixen de la comunicació que s'estableix amb els correus electrònics personals pel fet que els participants, en principi, no es coneixen entre ells i, a més, segueixen una estructura temàtica. Tot i que els missatges no es produeixen en una seqüència temporal continuada (cosa que sí que succeeix als *xats*), hi podem detectar característiques pròpies d'una conversa col·loquial, a mesura que els anem llegint. Pel que fa a les especificitats dels dos sistemes, Ramos observa el següent:

«La llista de distribució no és més que una adreça a la qual els usuaris de correu electrònic prèviament subscrits poden enviar missatges amb la seguretat que seran reenviats a tots els subscriptors. Els grups de discussió tenen, en canvi, un caràcter més obert, sovint, més anònim. Qualsevol persona es pot connectar a les *news* i accedir a una nota o una fotografia que acaben d'enviar. En canvi, quan fem arribar un missatge a una llista de distribució, podem preveure amb exactitud a quins destinataris arribarà.» (1997: 55)

El principal avantatge d'aquests sistemes és l'intercanvi d'informació que es duu a terme entre els usuaris. La temàtica és d'allò més variada: s'hi tracten des de qüestions quotidianes —fòrum sobre la sèrie de TVC *Nissaga de poder*— fins a temes d'interès

científic —llistes de correu de la Fundació Catalana per la Recerca. Subscrivim sense reserves les paraules de Folch (1997: *web*): «Els grups de discussió i les llistes de correu electrònic redueixen considerablement l'esforç que representa descobrir individus amb interessos comuns.»

Un altre dels serveis que ofereix *Internet* és l'IRC (*Internet Relay Chat*). A través de l'IRC, podem «parlar» —es tracta d'una accepció del mot prou significativa, ja que, de fet, som davant d'un canal que és escrit— amb altres usuaris que es trobin connectats a la xarxa, amb independència de la part del món on siguin. A més, ens ofereix la possibilitat d'establir «converses» —per escrit, altra volta— amb un o amb milers d'usuaris simultàniament.

El fenomen «xat»

Hem de tenir en compte que, tot i que l'ús d'aquest nou canal de comunicació s'està estenent molt de pressa, sobretot entre els usuaris joves, només compta amb deu anys d'existència. L'any 1988, el finlandès J. Oikarinen dissenyà el primer sistema *multixat* en temps real. Posteriorment aquesta nova tecnologia s'incorporà a *Internet* i, en conseqüència, va restar a l'abast de tots els seus usuaris. No obstant això, la seva popularització se situa entre el 1991 —amb l'inici de la guerra del Golf— i el 1993 —amb la crisi de l'antiga URSS. En ambdues ocasions, l'IRC es consolida com a sistema de comunicació més eficaç, fins i tot, que el correu electrònic, per a qui necessita un sistema de comunicació que transmeti informació segon per segon.

Particularitats de la comunicació mediatitzada per IRC

Ara per ara i a títol introductori, aclarirem uns quants conceptes relatius només als *xats*. L'IRC (*Internet Relay Chat*)

és un sistema de conversa en temps real. Permet que un *usuari* parli amb molts altres usuaris de qualsevol part del món sempre mitjançant *Internet*. Només cal que connecti un *programa* d'accés a IRC a un *servidor*. Caldrà que l'usuari s'identifiqui amb un *nickname* o *sobrenom* escollit per ell mateix. La comunicació dins l'IRC s'estableix mitjançant els *canals* i els *missatges privats*. Els *servidors*, organitzats en xarxes, ens ofereixen milers de canals per triar. Els canals de «conversa» de l'IRC abasten des dels temes més senzills fins als més seriosos i/o erudits. Així doncs, per il·lustrar-ho amb un símil, podem trobar-nos des de canals semblants a les ja antigues *party-lines* fins als que, més aviat, ens recorden les tertúlies de cafè d'un grup d'intel·lectuals.

XARXA	→	SERVIDORS	→	CANALS
<i>Undernet</i>		<i>fr. undernet.org</i>		<i># catalunya</i>
		<i>EU. undernet.org</i>		<i># barça</i>
				<i># castellers</i>

Els canals estan vinculats a la seva xarxa; en conseqüència, no varien en funció del servidor que triem per entrar-hi sinó de la xarxa que usem. Ho aclarirem amb un símil televisiu: Televisió de Catalunya (xarxa) ens ofereix TV3 i C33 (canals), independentment de l'aparell de televisió que tinguem a casa (servidor). Això sí, és imprescindible que engegem un televisor i no pas una ràdio (vincle entre servidor i xarxa).

Un cop hem seleccionat un canal,⁴ tot allò que anem escrivint apareixerà en pantalla i serà visible per a tots els usuaris connectats al mateix *canal general*. Ara bé, també disposem de l'opció d'enviar un *missatge privat* destinat a un sol receptor: en aquest cas, el missatge apareixerà amb un

4. Si sol·licitem un llistat de canals, els podrem escollir en funció del seu nom, del nombre d'usuaris connectats o del tema de la conversa que hi té lloc. També tenim la possibilitat d'obtenir un llistat de tots els usuaris connectats al nostre canal.

color o amb alguna marca tipogràfica que el distingeixi de la resta. Aquest missatge no serà visualitzat pels altres participants del canal. Una altra possibilitat consisteix a obrir un *canal privat* o «*query*», es a dir, una finestra addicional per a conversar en privat amb un sol receptor. Alguns programes d'IRC ens permeten participar en *canals moderats* per un usuari amb estatut d'*operador*. La connexió DCC (*Direct Client Connection*) permet establir una comunicació directa amb altres usuaris, prescindint dels servidors. D'aquesta manera la connexió s'efectua més ràpidament.⁵

Finalment, tenim la possibilitat de guardar tota la sessió en un fitxer de text. Aquesta funció és molt interessant si tenim en compte que, a mesura que es van generant intervencions, van desapareixent les del capdamunt de la pantalla. Així doncs, podem iniciar una sessió sense la preocupació d'haver d'anar gravant porcions de la conversa. Fins i tot podem adoptar el paper d'observador no participant. Ara bé, en el cas que no enviem cap missatge al llarg d'un període de temps establert —oscil·la entre els 10 i els 15 minuts, en funció del programa i/o del canal— se'ns expulsarà automàticament de la sessió. Ho podem evitar si enviem de tant en tant missatges insignificants per al decurs de la conversa, com per exemple un punt o una coma.

ELS XATS COM A FORMA D'INTERACCIÓ COMUNICATIVA

Els «xats» en relació amb la conversa

A. Tuson (1991: 16) afirma que la conversa informal «es caracteritza per ser espontània, poc planificada amb anterioritat i per l'existència d'informació implícita basada en el coneixement compartit en què la gent confia per construir el sentit a través

5. L'opció DCC també ens és útil per a transferir fitxers de text, imatges, sons, i fins i tot aplicacions.

de la cooperació entre els participants». Fins ara hem escrit «conversa» entre cometes quan ens referim als *xats* perquè, d'entrada, l'ús que atorguem a aquest mot xoca amb un dels trets caracteritzadors d'allò que tothom entén per «conversar», és a dir, l'oralitat. En efecte, tot i que darrerament *Internet* ofereix la possibilitat de rebre intervencions amb el so original, els *xats* es podrien definir també com a converses tal i com les defineix A. Tuson, però en les quals se substitueix el canal de comunicació oral per l'escrit.⁶ Així, si analitzem els quatre factors que, segons Gregory i Carrol (1978), intervenen en l'adequació de la llengua al context (*camp, mode, tenor i to*), sembla que, *a priori*, podríem caracteritzar els *xats* de la manera següent: *camp* quotidià, *mode* escrit espontani, *tenor* interactiu i *to* informal. Per tant, es pot seguir establint el paral·lelisme que manteníem entre *xats* i converses, a partir de la categorització de l'àmbit d'ús i el registre col·loquial que ens proposa Payrató (1996a: 59); la conversa col·loquial presenta els mateixos trets que els *xats*, exceptuant el fet que el mode, evidentment, no és pas escrit sinó oral. Sacks, Schegloff i Jefferson (1974) caracteritzen la conversa espontània a partir de tretze trets dels quals onze són aplicables als *xats*:

- Ambdues interaccions són dialogals.
- Parla una persona a la vegada.
- L'ordre dels torns no és fix.
- La duració del torn no és fixa.
- La duració de la conversa no s'especifica prèviament.
- El que diuen els parlants no s'ha determinat prèviament.
- La distribució de torns és lliure.
- Pot variar el nombre de parlants.
- El discurs pot ser continu o discontinu.
- S'utilitzen diferents unitats formals

6. Cal tenir en compte que l'anglicisme *chat* significa 'xerrada' (S. OLIVA i A. BUXTON, *Diccionari anglès-català*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1983).

de construcció dels torns (una paraula, una oració, etc.)

- Hi ha mecanismes per reparar les transgressions en la presa de torn.

Els dos punts no aplicables als *xats* fan referència als encavalcaments entre parlants (menys del 5% del total parlat de la conversa) i a les transicions entre torns (sense intervals o amb breu interval en el cas de la conversa). A continuació, desenvoluparem amb més detall les característiques dels *xats*.

Els xats, entre l'oral i l'escrit

L'intercanvi de missatges per la xarxa *Internet*, sobretot en el cas dels *xats*, equidista de la conversa i de la comunicació escrita fins al punt que podem parlar de conversa escrita. Els trets comuns més significatius entre els *xats* i les converses presencials són:

- La simultaneïtat en l'emissió i la recepció de torns de parla, característica definitiva d'un tenor interactiu. Entenem el concepte «torn de parla» en un sentit ampli, que reculli també els torns de parla escrita dels *xats*.

- L'ús d'actes il·locutius —lligats necessàriament al llenguatge— i d'actes interactius —que poden ser paralingüístics— en la interacció comunicativa. Val a dir que el repertori d'actes interactius no lingüístics en el cas dels *xats* és més limitat que en la conversa presencial. No és possible assenyalar una ampolla d'aigua perquè algú ens l'apropi, com s'esdevindria en una conversa en el context d'un dinar. En un *xat* cal verbalitzar les peticions, que normalment no seran materials sinó d'informacions diverses: des d'una adreça de pàgina *web* fins a quines prestacions té un programa d'IRC. Ara bé, també hi ha actes interactius no verbals comuns a *xats* i converses com és el cas d'alguns gestos facials.

- La nombrosa presència de parells adjacents del tipus *pregunta-resposta*,

salutació-comiat, etc. Els parells adjacents es defineixen com a dos enunciats successius produïts per dos participants en el seu torn de parla respectiu, on el segon enunciat és previsible a partir del primer.

— L'estil dels *xats*, força proper al de la llengua oral de mode espontani i de to informal. Hi sovintegen repeticions, elisions, exclamacions, errors gramaticals, incoherències en el nivell textual, torns truncats, etc.

— L'estructura participativa en diferents nivells, de manera que, en els *xats*, un missatge pot ser visible per a tothom o només per a un usuari determinat, en funció de l'interès de l'emissor; de la mateixa manera, en una conversa un participant es pot adreçar a tots els participants o només a un sol interlocutor, fins al punt que es poden generar dues o més converses paral·leles.

— Els participants poden restar en l'anonimat proporcionat per l'escriptura i per la no presència. De fet, la seva identitat es redueix a la seva adreça electrònica, però poden disfressar el nom, el sexe, l'edat i tot el que vulguin. Així, per exemple, l'ús de pseudònims o *nicknames* és molt freqüent. En la conversa, en canvi, la possibilitat de falsejar dades es redueix a la informació lingüística més que no pas a les aparences físiques: el professor de lingüística Jesús Tuson, en un encontre casual amb un/s altre/s professor/s o alumnes, pot enganyar-los dient que ha deixat de fumar o que a partir d'ara només escriurà novel·les roses —l'ensarronada dependrà del grau de credulitat dels interlocutors. En canvi, no podria fer-los creure que es diu Johan, que és una dona o que no és professor sinó pilot d'avió. Evidentment, hi té un paper fonamental la imatge física de tots els participants així com els coneixements previs que els interlocutors tinguin sobre el professor en qüestió, però, en qualsevol cas, sempre resta un marge d'engany possible.

— L'existència d'unes estructures sin—

tàctiques i d'un lèxic col·loquial comuns entre converses i *xats*, trets que, en el cas dels *xats*, conformen una varietat o registre amb un argot característic. Aquesta nova varietat intenta recollir la fonètica col·loquial transgredint la norma ortogràfica i acostant l'escrit a allò que pronunciem oralment. A la vegada és un bon recurs per escriure amb més celeritat.

(M 10, 255) Sostre: *u sentu* «ho sento»
Sostre: *valen déuu* «vale, adéu»

(M 10, 268) terra: *ei, ki va nar a la kdd?*
«ei, qui va anar a la quedada?»

En definitiva, la fonètica i la sintaxi mereixerien ésser tractades amb profunditat en capítols específics, així com tot l'argot que al llarg del corpus anirem coneixent. Bàsicament, es nodreix d'anglicismes provinents de la terminologia informàtica, però també hi ha algunes expressions generades des del català. Les d'ús més freqüent són:

A10 «adéu»
holes «hola a tothom»
nanit «bona nit»
sip «sl»
nop «no»

ELEMENTS CONTEXTUALS

Les qüestions relatives a la *dixi* en les interaccions no presencials difereixen de la conversa cara a cara no només pel fet de no compartir un mateix espai, sinó també per no tenir en comú una sèrie de coneixements compartits en la majoria dels casos. És a dir, en els *xats* hi ha tota una tipologia d'interaccions dialogals entre individus que en principi no es coneixen, que en una conversa convencional, amb els mateixos paràmetres, constituïrien una transgressió de les màximes conversacionals i/o dels principis de cortesia. Ara bé, el «delicte»

s'atenua pel fet que l'obligació de dir la veritat és totalment inexistent, de manera que la màxima de qualitat es relativitza. Fins i tot, opten per mentir en els aspectes bàsics com l'edat, el sexe i la localització a l'hora de construir qualsevol intercanvi comunicatiu. Fixem-nos en el fet que aquestes tres dades no necessiten ésser explicitades en la conversa presencial perquè es desprenen, en general, del fet de veure el nostre interlocutor. No debades, són les dades que quasi sempre són requerides pels nostres companys de «xat» quan hi establim una conversa en privat. Ara bé, fins que no obtenim aquestes dades mínimes, participem en un joc de pressuposicions i inferències que, com a resultat, ens basteixen una identitat aproximada del/s nostre/s interlocutors i, al mateix temps, ens són imprescindibles per a seguir el fil de les converses paral·leles.

Però el component relacional entre els participants no resta a l'oblit. Està reglat per dos mecanismes. Ens referim a:

a) les regles de cortesia específiques d'*Internet* anomenades *Netiquette*: sigues breu, envia un sol cop el missatge, etc.;

b) l'expressió de les emocions mitjançant les *emoticones*.

Un element d'anàlisi: les «emoticones»

Els missatges que circulen per *Internet*, ja siguin els xats, els correus electrònics privats o els fòrums de debat públics, contenen unes icones que transmeten informacions a l'entorn de la dimensió emocional dels participants. S'anomenen *emoticones* (icones que descriuen una emoció o sentiment) o *smileys*, segons si seguim la tradició francesa o l'anglesa, respectivament. Aquests pictogrames, que combinen lletres i signes de puntuació del teclat, representen de manera esquemàtica —si els inclinem 90° cap a la dreta— gestos facials. Fins i tot, hi ha alguns repertoris publicats per Godin (1993) o Sanderson

(1993). Oferim una recopilació d'aquests signes a tall d'exemple:

– Emocions:

-O	Badall
:-	Cara inexpressiva
:-	Emprenyament
:-\	Indecisió
:”-(Plor
:-t	Mal humor
:)	Somriure
:-)	Somriure
;-)	Somriure (picant l'ullet)
:-]	Somriure «tonto»
:-o	Sorpresa
:-O	Gran sorpresa
:(Tristesa
:-(-	Tristesa

– Comentaris:

:-@	Crit
:-#	Guardaré el secret (boca «segellada»)
:-W	Parlo amb llengua d'escurçó
:-D	Xerraire
:-e	No hi estic d'acord
:-&	No puc parlar
:-p	Et trec la llengua

– Descripció física:

:-	Sóc mascle
>-	Sóc femella
.-)	Sóc borni
:>)	Nas punxegut
:+)	Nassot
:^)	Nas tort
(:-)	Calb
:-{	Tinc bigoti
:-(-)	Porto cua
:->	Porto barba
(-)	Necessito anar a cal barber
{:-)	Em pentino amb la ratlla al mig

- ⊖:-) Punk
- ⊖:- Mutant

-- Hàbits i costums:

- (:-) Afecionat a la pesca submarina
- :-! Fumador de cigarretes
- :-? Fumador de pipa
- :-Q Fumador de puros
- %-^ Pintor abstracte

-- «Accessoris»:

- :-(# Porto aparell dental
- :-)X Porto llaç
- 8-) Porto ulleres
- R-) Porto les ulleres trencades
- @:) Porto turbant

-- Circumstàncies:

- :-) ' Bavejo
- :-| Estic refredat
- :-*) Vaig una mica pet
- :-#) Ahir a la nit vaig sortir de ferra

-- Personatges famosos:

- :-O Mick Jagger
- :-7/ Cyrano de Bergerac
- O-) Cíclop
- 5:-) Elvis Presley
- :-.) Madonna

Els que s'usen amb més freqüència són:

- :-) o :) «sòmic»
- :-) o ;) «pico l'ullet»
- :-(o :(«estic trist»
- XD o :-D
- o :D «ric d'orella a orella»
- :-P o :P «trec la llengua»

Des del punt de vista del mode de producció, podríem dir que són un producte híbrid entre l'oral i l'escrit. Aquest fet és fruit d'una paradoxa: comunicar-se a temps real sense presència física i per escrit exigeix una renovació parcial del codi per tal d'omplir el buit de l'entonació i, en especial, dels gestos emotius facials.⁷ En aquest sentit, cal tenir presents les correspondències següents:

- Els ulls equivalen als dos punts «:»
- La variant del punt i coma «;» representa un ull cluc. La lletra *ies* majúscula «X» és una aproximació al tancament dels ulls que es produeix quan riem obertament.
- El nas és el guionet «-». Com veiem, és un element prescindible.

- L'àrea de la boca concentra la major diversitat de signes icònics. El parèntesi obert cap a l'esquerra «)» manifesta el somriure, mentre que quan s'obre cap a la dreta «(» simbolitza la tristor amb uns «llavis caiguts». La lletra *de* majúscula «D» figura l'obertura de la boca quan riem de manera notòria (i sorollosa!). La lletra *pe* majúscula «P» encarna una boca que mostra la llengua, representada pel semicercle de la *pe*.

En definitiva, hem posat de manifest un aspecte cognitiu: la iconocitat entre els gestos facials i les seves equivalències amb el teclat de l'ordinador. No hem d'oblidar, però, les limitacions d'uns símbols finits a l'hora de representar —amb més o menys encert— l'il·limitat nombre de gestos facials. De fet, les *emoticones* només recullen uns quants gestos força prototípics i, en conseqüència, fàcils d'interpretar. En canvi, se'n desatenen molts d'altres (elevació de celles, esbufec, sobreobertura dels ulls, etc.) ja sigui per les limitacions que comentaven del teclat, ja sigui per l'ambigüitat que comporten a l'hora d'interpretar-los, no

7. Sobre els gestos, vegeu PAYRATÓ (1985). Conté una relació de les principals tipologies dels gestos, d'entre les quals cal destacar la d'EKMAN i FRIES (1969: 94-5). Pel que fa a qüestions d'aprenentatge de la comunicació no verbal, vegeu MORANT (1994).

només en el cas de relacions entre persona de cultura diferent sinó també entre persones culturalment properes.

Però l'ús de les *emoticones* va més enllà de mostrar l'alegria o la tristor del moment: contribueixen a la construcció del text des d'un punt de vista pragmàtic. A tall d'exemple, són decisives a l'hora de desambiguar enunciats que podrien amenaçar la imatge de l'interlocutor per la seva càrrega irònica. Seguint la tradició de l'anàlisi de la cortesia,⁸ per a delimitar les funcions de les *emoticones* ens basem en els *Principis generals de maneigament de la imatge* proposats per Goffman (1973) i sistematitzats a posteriori per Brown i Levinson (1978/1987). Molts enunciats poden constituir una amenaça per a la imatge (una ordre, una crítica, una rialla, etc.).⁹ Per aquest motiu, cal un treball de figuració (*facework*) destinat a preservar la imatge dels interlocutors i la d'un mateix, evitant enunciats amenaçadors, atenuant-los o reparant-los. D'aquesta manera poden ser entesos com a esmorteïdors d'actes d'amenaça de la imatge —d'ara endavant AAI.

Tipologia de les funcions de les «emoticones»

Com a punt de partida, donarem compte de dos treballs sobre les funcions de les *emoticones*. Cal remarcar d'entrada que el corpus de base d'aquests dos treballs està constituït per correus electrònics, mentre que els exemples de la nostra classificació pertanyen a un corpus de *xats*. El caràcter d'interacció col·lectiva a temps real dels *xats* té dues conseqüències. En primer lloc, afavoreix l'aparició d'un major nombre d'*emoticones*. En segon lloc, possibilita l'avaluació de l'efecte de cada

8. Per a una presentació general dels treballs sobre la cortesia a les interaccions verbals, vegeu KERBRAT-ORECCHIONI (1992: 159-321).

9. El terme anglès per a aquests enunciats és *Face-Threatening Acts*. En el present treball els anomenarem *actes d'amenaça de la imatge*.

emoticones en el decurs de la conversa; en altres paraules, podem mesurar la seva força il·locutiva a partir de l'enunciat que acompanya i de les respostes que genera.

Sense més preàmbuls, Wilson (1993) proposa tres funcions per a les *emoticones*:

a) Indicadors de sentiments (*Indicators of feeling*): indiquen sentiments d'alegria o tristor;

b) Indicadors d'ironia i humor (*Indicators of irony and humor*): actuen com a «*illocutionary force intensifying devices to indicate a joke or an ironic statement*» (Wilson 1993: 390).

c) Estratègies de cortesia (*Politeness devices*): vehiculen estratègies de cortesia i, en concret, mitiguen amenaces vers la imatge del/s interlocutor/s.

Val a dir que l'article de Wilson és un escrit que no arriba a les quatre pàgines i que, en conseqüència, té les seves limitacions, sobretot en el nombre —cinc en total— i en la interpretació dels exemples.

El segon precedent ve de la mà de Marcoccia (en premsa). La seva classificació conté les tres funcions de Wilson (1993) i n'afegeix una de nova. Es tracta de l'*emoticones* com a marcador de relació. Afirmar que «*utiliser un smiley peut permettre à un locuteur d'indiquer le relation qu'il entretient ou aimerait entretenir avec son destinataire*» (Marcoccia, en premsa: 11).

En la nostra opinió, la definició de *marcador de relació* és massa àmplia. De fet, hi tindria cabuda qualsevol *emoticones*. No obstant això, el conjunt de la tipologia de Marcoccia es fomenta en un bon nombre d'exemples ben contextualitzats i glossats que reforcen la seva proposta i, de retruc, la de Wilson (1993).

A partir dels dos precedents esmentats, hem confeït la classificació següent:

1. *Emoticones* que expressen l'emoció que sent l'emissor i serveixen per a representar l'alegria (exemples 1 i 9) o bé la tristor (exemples 7 i 8). Wilson (1993: 390) anomena *indicators of feeling* aquest grup d'*emoticones* que fan explícits els

sentiments de qui escriu.

2. *Emoticones* que ajuden a la interpretació del missatge. Com veurem als exemples 3 i 4, contribueixen a fer palesa la ironia de l'enunciat. Wilson (1993: 390) les anomena *indicators of irony and humor*.

3. *Emoticones* de complicitat. Als exemples 5, 6 i 11, l'ús de l'*emoticona* manifesta el coneixement d'un codi compartit i restringit del grup d'usuaris de la xarxa. Per aquest motiu, introdueixen una marca de complicitat en el missatge. Es poden considerar com el símbol de pertinença a un grup força homogeni. Normalment, aquest grup està constituït per gent jove que pertany a la comunitat d'usuaris d'ordinadors enxarxats i que empatitzen amb l'esperit d'intercanvi d'informació d'*Internet*.

4. *Emoticones* preservadores de la imatge o «anti-AAI». Aquesta funció de les *emoticones* és, des del punt de vista pragmàtic, una de les més interessants, ja que possibilita seguir les màximes de cortesia al mateix temps que supleix la tasca atenuadora dels AAI, que sol pertànyer als gestos facials en les converses presencials. Així es destaca en els exemples 2 i 6. Wilson (1993: 391) parla de *smilies* com a *politeness devices* «estratègies de cortesia».

5. *Emoticones* amenaçadores de la imatge o «pro-AAI». Aquest darrer grup, constituït pels exemples 10 i 12, està conformat per un ús de les *emoticones* encaminat a remarcar el caràcter de mofa o burla dels missatges que acompanyen, de manera oposada les «anti-AAI». Tenint en compte, però, el caràcter lúdic dels *xats*, aquestes violacions dels principis de cortesia —i d'alguna llei de la *Netiquette*— no tenen conseqüències greus per bé que en altres contextos podrien trencar la comunicació.

La nostra proposta recull les tres funcions que hem vist a Wilson (1993), a més de dues de noves: les *emoticones* de complicitat (properes als marcadors de relació de Maroccia) i les *emoticones* «pro-

AAI». En ambdós casos és possible que es tracti d'unes funcions de les *emoticones* específiques dels *xats* o, com a mínim, més freqüents en els *xats* que en els correus electrònics per diferències de registre, de grau de confiança o de coneixements compartits dels participants. Caldria comprovar-ne la validesa en un corpus de correus electrònics més ampli que el dels autors que hem analitzat. Si disposéssim de dades de converses presencials també podríem verificar la coincidència entre *emoticones* i gestos facials, però de moment vegem alguns exemples del primer grup:

1. «Somric» :-) o :)

Exemple 1 (*M 10*, 546)

*** Camski (IRcap.3@ic-49.arrakis.es) has joined channel #maresme

Flipi: hola camski

*** Signoff: dafne (Ping timeout for dafne[195.53.208.167])

Camski: bona nit;

Camski: hola flipi

junior: sip

Camski: :-)

Maragda: hola camski

watse: ei camski

Camski: hola maragda

Camski: iiii watse

Camski s'incorpora al canal i és saludat per la resta de participants als quals correspon amb un somriure que denota l'alegria de la trobada. Així doncs, l'*emoticona* aporta un element propi del llenguatge no verbal cara a cara: el somriure «:-)».

Exemple 2 (lfn.190)

DiCarrant: ja t'explicare amb qui somio aquesta nit je je

PERSA: records a l'arantxa

PERSA: :)))

DiCarrant: je je

DiCarrant: 10

La intromissió en la vida privada de DiCurrant, que somiarà en l'Arantxa, és un AAI cap a la imatge de DiCurrant que Persa intenta pal·liar a l'instant.

Exemple 3 (lín.1097)

CapTro: no m'extranya que ningú et digui res

CapTro: es conya :))))

*** Xeix is now known as Babyxeix

Babyxeix: jajaja

Aquest cas és encara més clar. CapTro no és precisament cortès amb un interlocutor, però tot seguit no només usa una *emoticona* per amorosir la situació, sinó que explicita que bromejava, en definitiva, que el seu enunciat era irònic.

2. «Pico l'ullet» ;-) o ;)

Exemple 4 (M 10, 135)

DiCurrant: jo només t'explico la meua vida i ja n'hi ha prou

PeAnUt: que kbro

PeAnUt: ;)

L'*emoticona* «;»), indica que cal interpretar irònicament l'insult *que kbro* «que cabró» referit a DiCurrant. En una conversa entre amics qualsevol insult perd la càrrega ofensiva en funció de l'entonació. En el cas que ens ocupa, l'únic recurs, a més del context, és l'ús de l'*emoticona* entesa com a marcador d'ironia.

Exemple 5 (M 10, 1558)

|PeLuT: que collons vas fer arantxa??

NO_DIC_RE: qui lo sai pelut.....;)

NO_DIC_RE: qui lo sai

En aquest cas, picar l'ullet «;») adquireix un significat de complicitat entre els implicats tal com succeeix en el llenguatge no verbal presencial. Es tracta de la mateixa complicitat que retrobem al següent

exemple.

Exemple 6 (M 10, 252)

Sostre: ¿Por qué los leperos tienen la coronilla calva? – Porque cada vez que beben agua en el water se les cae la tapa encima.

Sostre: El dinero no da la felicidad, pero la imita perfectamente.

Mahatma: ya ves

Mahatma: ei sostre

Mahatma: això no està una mica mort avui???

pirula: Sostre, l'acudit es molt dolent, ja ja ja ;)

Pirula diu que l'acudit de Sostre és dolent però alhora li fa gràcia, per tant, «;») expressa que cal desfer l'ambigüitat del mot «dolent» en aquesta situació. Al mateix temps podem interpretar que protegeix la seva imatge després de riure «ja ja ja», no sabem si de l'acudit o de Sostre, tot picant-li l'ullet per atenuar el AAI. En conclusió, hi pot haver una barreja dels dos components.

3. «Estic trist» :-(o :(

Exemple 7 (M 10, 358)

Flipi: no penso tallaaaaaar!!!

tro: doncs

Flipi: pero al pas ke vaig segur que si :(

Talment com succeïa al primer exemple, l'*emoticona* «:(» aporta una informació sobre l'emoció sentida per Flipi en el moment de la producció del seu missatge. Es lamenta o, més ben dit, s'autocompadeix, augurant que li succeirà un esdeveniment negatiu, com és «tallar» una relació contra la seva voluntat.

Exemple 8 (M 10, 1605)

|PeLuT: NO_DIC_RE <----- xarriare :))

not handled:

not handled: #maresme :jo???
 |PeLuT: jo no anava a dir res...
 NO_DIC_RE: jo?????????????????
 nooooooooooooooooooooooooooooo...
 ja callo si voleu eh?????????????
 |PeLuT: eso eso
 NO_DIC_RE: ara callaré apa!!!!/
 me ta enfadat.....:(

NO-DIC-RES expressa que s'ha empipat escrivint «me ta enfadat» i ho reforça amb l'ús de l'*emoticona* de la mateixa manera que a l'exemple 3 un participant remarca per escrit «és conya» i hi afegeix un somriure «:)))».

4. «Ric d'orella a orella» XD, :-D o :D
 Exemple 9 (*M 10*, 1523-25)

|PeLuT: :))
 in_out: pelut ets molt llest!
 in_out: XDD
 |PeLuT: no... llest no... xafarder :-DD
 NO_DIC_RE: pelut é lo més llest
 d'aqu'.....:D

Les tres grans rialles transcrits com a «XDD, :-DD, :D» denoten un riure d'orella a orella per part dels tres participants. Marquen, doncs, un sentiment que, acompanyat d'una expressió facial molt marcada i d'uns sons paralingüístics —més o menys notables— propis del riure de la conversa presencial, va més enllà del somriure representat per «:-), :)» dels exemples 1, 2 i 3.

Exemple 10 (*M 10*, 579)

Flipi: ja m'han dit que us va fotre un ostito
 Flipi: ostiot
 Flipi: XD
 drwho: ho vaig veure en directe!!
 watse: jo no gaire...

En aquesta ocasió, Flipi riu de la desgràcia d'un interlocutor: per tant, tornem a ser davant d'una expressió de

l'emoció del moment i del gest facial que l'acompanya. Ara bé, en lloc d'un anti-AAI trobem un AAI, ja que, si seguís les màximes de cortesia, se n'hauria esperat un «Ho sento» o «Com us trobeu?» i no pas uns riures, que poden arribar a ser ofensius. Així doncs, constatem una diferència notable entre el somriure atenuador de AAI «:-)» i el riure «XD», que, més aviat potencia els AAI, tal i com es donaria en una conversa presencial.

5. «Trec la llengua» :-P o :P
 Exemple 11 (*M 10*, 976)

Aleix: hola vinyiiiiii
 Aleix: kejej
 Aleix: ki ets?
 Aleix: :P

No sabem ben bé per què Aleix treu la llengua. Potser es tracta d'un recurs per aconseguir que la persona a qui demana la identitat parli, és a dir, seria com una mena de provocació.

Exemple 12 (*M 10*, 90)

TOXI: no ho se, quant elas hi dic que tinc 16 anys sen van
 *** PeAnUt has set the topic on channel #maresme to CAPRI QUE ES AIXO IDE NOOPS?!?!?!?!?!?!?!?!
 che: jejeje
 PeAnUt: normal
 PeAnUt: juajuajuajuajua
 PepMa_: la che en te 15 parla amb ella:)
 PepMa_: :PP
 TOXI: valen, gracies

En canvi, en aquest cas l'actitud de PepMa vers Toxi és ben diferent. El primer ironitza sobre la manca d'interlocutors de Toxi, ho amoroseix amb una «:)), però tot seguit ho remata amb un «:PP» burleta, al límit de la broma i el AAI. Sort que en els xats hi sol haver un bon clima de diàleg i costa enfadar-s'hi!

CONCLUSIONS

Hem pogut constatar que els *xats* es poden definir com a converses on se substitueix el mode de producció oral per l'escrit. Hem pogut veure els paral·lelismes que mantenen. Per la proximitat a l'oralitat i pels *inputs* audiovisuals que influeixen als seus usuaris més habituals —els joves—, aquests textos contenen un munt de marques pròpies de la conversa presencial (anàfores, dixis, repeticions, pressuposicions, etc.). En paral·lel, A. TUSON (1991: 15) afirma, referint-se als estudiants, que els «errors» dels seus texts «es poden explicar com a marques o interferències de les característiques pragmàtiques i cognitives de l'oralitat».

Un dels aspectes més rellevant i alhora novedós que hem destacat és la creació i

l'ús de les *emoticones* per part dels usuaris de la CMO. Com hem vist, realitzen diverses funcions: des de la més evident, és a dir, suplir els gestos facials que indiquen sentiments en la conversa cara a cara, fins a les més especialitzades des de l'òptica pragmàtica com l'atenuació d'agressions a la imatge de l'interlocutor, passant per la identificació de les icones amb la pertinença a un grup. En definitiva, la generació i l'ús de les *emoticones* per part dels usuaris d'*Internet* confirma la rellevància del llenguatge no verbal en la comunicació interpersonal i la importància de l'expressió de les emocions. A partir d'aquí, hem assajat una tipologia funcional que en el futur caldria verificar i ampliar amb més dades.

MARTA TORRES I VILATARSANA

BIBLIOGRAFIA CITADA

- BALADRE, *Informació bàsica de la llista Xerrar*, disponible a l'adreça: <http://www.geocities.com/Athens/Parthenon/4031/xerrar.htm>. (1997).
- BROWN, P i S.C. LEVINSON, *Politeness some Universals in Language Usage* (Cambridge, Cambridge University Press, 1978) (2a. ed. corr., 1987).
- Democràcia.web. Netiquette*, disponible a l'adreça: <http://www.democraciaweb.org/netique.htm>. (1997).
- E-Mail Etiquette*, disponible a l'adreça: <http://www.netpath.net/~gwickler/email.htm>. (1996).
- EKMAN, P. i W. V. FRIES, *The Repertoire of Non Verbal Behaviour: Categories, Origins, Usage and Coding*, «Semiotica», 1 (1969), ps. 49-97.
- FOLCH, A., *Atrapats a Internet* (Barcelona, Empúries, 1997), edició parcial a l'adreça: <http://www.intercom.es/folch/internet/atrapat0.htm>.
- GODIN, S., *The Smiley Dictionary* (compiled by S. Godin) (Berkeley, Peachpit Press, 1993).
- GOFFMAN, E., *La mise en scène de la vie quotidienne, 2. Les relations en public* (París, Minuit, 1973) (Traducció de *Relations in Public: Microstudies of the Public Order*, 1971).
- GREGORY, M., i CARROL, S., *Language and Situation. Language Varieties and their Social Contexts* (Londres, Routledge & Kegan Paul, 1978).
- GRICE, H.P., *Logic and Conversation*, dins P. COLE i J.C. MORGAN (eds.), *Syntax and Semantics* (Nova York, Academic Press, 1975), vol. 3: *Speech acts*, ps. 41-58.
- HAMBRIDGE, S., *Netiquette Guidelines* (1995), versió francesa disponible sota el títol *Les règles de la netiquette* a l'adreça: <http://www.sci.ucl.ac.be/SRI/rfc1855.fr.html#statut>.

- HERRING, S. C., *Introduction*, dins HERRING S. C. (ed.), *Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives* (Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, 1996), ps. 1-10.
- KERBRAT-ORECCHIONI, C., *Les interactions verbales*, vol. 2 (París, Armand Colin, 1992).
- MARCOCCIA, M., *La normalisation des comportements communicatifs sur Internet: étude sociopragmatique de la Netiquette*, dins N. GUÉGEN i L. TOBIN (eds.), *Communication, société et internet* (París, L'Harmattan, 1998), ps. 15-32.
- MARCOCCIA, M. (en premsa), *Les Smileys: une représentation iconique des émotions dans la Communication Médiatisée par Ordinateur*, dins G.R.I.C. (éd.), *Les émotions dans les interactions communicatives* (París, Kimé).
- MORANT, R., *La comunicació no verbal i l'ensenyament de llengües*, dins Maria Josep CUENCA (ed.), *Lingüística i ensenyament de llengües* (València, Universitat de València, 1994), ps. 191-206.
- PAYRATÓ, LL., *Comunicació no verbal, tipologies del gest i gest autònom*, «Anuario de Filología», 11-12, ps. 151-180 (Barcelona, Universitat de Barcelona, 1985).
- PAYRATÓ, LL., *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana* (València, Universitat de València, 1988) (3^a ed., 1996).
- RAMOS, R., *La llengua i les xarxes. Planificació lingüística i noves tecnologies* (1997).
- RINALDI, A., *The Net: User Guidelines and Netiquette*, disponible a l'adreça: <http://www.fau.edu/rinaldi/net/index.html>. (1995).
- SACKS, H., SCHEGLIOFF, F.A., i JEFFERSON, G., *A Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking for Conversation*, «Language» (1974), ps. 696-735.
- SANDERSON, D., *Smileys* (compiled by D. Sanderson) (Sebastopol CA, O'Reilly & Associates, 1993).
- SHIA, V., *Netiquette* (San Francisco, Albion Books, 1994). Disponible a l'adreça: <http://www.albion.com/netiquette/book/0963702513p32.html>.
- TUSON, A., *Las marcas de la oralidad en la escritura*, «Signos», núm. 3 (Gijón, Centro de Profesores de Gijón, 1991), ps. 14-19.
- TUSON, J., *L'escritura* (Barcelona, Empúries, 1996).
- WILSON, A., *A Pragmatic Device in Electronic Communication*, «Journal of Pragmatics», 19(4) (1993), ps. 389-392.